

FINANSAL GELİŞME VE GELİR DAĞILIMI EŞİTSİZLİĞİNİ İNCELEMAYA YÖNELİK UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Yetkili Yazar | Correspondent Author: **Veysel YILMAZ**

**Financial Development and Distribution of Income Inequality
Relations Review of Applied for the Study: The Case of Turkey**

Yazar(lar) | Author(s)
Veysel YILMAZ¹
Bünyamin DEMİRGİL²

MAKALE BİLGİSİ

ÖZ

Makale Geliş Tarihi : 14/05/2021
Makale Kabul Tarihi : 08/06/2021

Anahtar Kelimeler :
Finansal Kuznets Eğrisi,
Finansal Gelişim, Gelir
Dağılımı ve Eşbütünlük
Testi

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kalkınma stratejilerinin bir parçası da finansal sektörün gelişimidir. Finansal sektörün gelişimi, finansal sistemde ortaya çıkan maliyetlerin azaltılması endişesinden kaynaklanmaktadır. Finansal gelişim, ekonomik büyümeyi ve yoksulluğu azaltmak için kullanılan enstrümanlar arasındadır. Finansal gelişim, finansal piyasalarda yatırım ve büyüme sürecini destekleyen kurumların, araçların ve pazarların kurulmasını ve genişletilmesini içerir. Finansal gelişimin gelir dağılımını etkilemesi noktasında literatürdeki en iyi kavram Finansal Kuznets eğrisidir. Finansal Kuznets eğrisi hipotezi bir ekonomideki finansal gelişmişlik düzeyindeki artışın gelir dağılımı eşitsizliği önce artıracakını belli bir eşik değerini aşıldıktan sonra ise azaltacağını iddia etmektedir. Bu çalışmanın amacı ters- U şeklinde ifade edilen Finansal Kuznets eğrisi hipotezinin geçerliliğinin Türkiye'nin 1980-2018 dönemi için sınanmasıdır. Bu çerçevede çalışmada gelir dağılımı eşitsizliği ile finansal gelişim arasındaki ilişki ARDL (AutoRegressive Distributed Lag) sınır testi ile araştırılmıştır. Test sonucunda Finansal Kuznets eğrisinin incelenen dönem için Türkiye'de geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

ARTICLE INFORMATION

ABSTRACT

Submission Date : 14/05/2021
Accepted Date : 08/06/2021

Keywords: Financial
Kuznets Curve, Financial
Development Inequality of
Income Distribution and
Cointegration Test

One of the recovery strategies in developed and developing countries is the improvement of the financial sector. The development of the financial sector is derived from the concern of reducing costs arising in the financial system. Financial development is part of the instruments used to reduce economic growth and poverty. It includes the establishment and expansion of institutions, tools and markets that support the investment and growth process in financial markets. The best concept in the literature regarding the effect of financial development on income distribution is the Financial Kuznets curve. The financial Kuznets curve hypothesis argues that the increase in the level of financial development in an economy will increase the income distribution inequality first and decrease it after a certain threshold value is exceeded. The aim of this study test Financial Kuznets curve hypothesis, the validity of the test is expressed as Turkey for the period

¹Dr. Öğr. Üyesi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Turhal Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, ORCID No: 0000-0001-7948-6282, e-posta: veysel.yilmaz@gop.edu.tr

²Dr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İİBF, Maliye Bölümü, , ORCID No: 0000-0002-1150-0225, e-posta: bdemirgil@cumhuriyet.edu.tr

1980-2018. In this context, the relationship between income distribution inequality and financial development was investigated with the ARDL (AutoRegressive Distributed Lag) boundary test. In Turkey, for the period Kuznets curve analysis of the financial result of the test it was concluded to be valid.

1. Giriş

Finansal gelişme, finansal piyasaların büyüklüğünün, etkinliğinin, istikrarının gelişmesi ve ekonomi için birçok avantajı olan finansal piyasalara erişimin artmasıdır. Temel olarak, finans sektörünün gelişmesinden kasıt, finansal sistemde ortaya çıkan maliyetlerin üstesinden gelmekle alakalıdır. Finansal gelişimin önemli olmasından biri de yoksul ve savunmasız grupların finansmana erişiminin sağlanmasıdır. Böylece bu grupların finansal genişleme sonucunda şoklara karşı savunmasızlıkları azaltılarak risk yönetimi kolaylaştırılır ve daha yüksek gelir elde edilmesine neden olan yatırım ve üretkenlik artırılarak yoksulluk ve eşitsizlik azaltılmış olur (Worldbank, 2020). Finansal gelişme, fiziksel ve beşerî sermaye birikiminin iyileştirilmesi ve teknolojik yenilikler yoluyla ekonomik büyümeye de katkıda bulunur (Beck, Levine & Loayza, 2000:266). Bu kapsamda finansal gelişmişlik ekonomi için önemli bir kavramdır.

Ayrıca finansal gelişim arza öncülük eden bir mekanizmadır. Özellikle teknolojik yenilikleri daha etkin bir şekilde somutlaştıran ve yatırımları finanse etmeyi mümkün kıldığı için ekonomik kalkınmanın erken aşamalarına hakimdir. Ekonomik gelişme süreci olgunluğa ulaştığında, talebi takip eden finansal gelişme devreye girer. Finansal sektördeki gelişim tasarruf oranını artırarak, yatırım hakkında bilgi sağlayarak, sermaye tahsisini optimize ederek, tasarrufları harekete geçirip birleştirerek ve yabancı sermaye girişlerini kolaylaştırarak ve teşvik ederek sermaye birikimi ve teknolojik ilerleme yoluyla ekonomik büyümeye destek sağlar (Berthelemy & Varoudakis, 1996:1).

Gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki ilk olarak Simon Kuznets (1955) tarafından ileri sürülerek ekonomik büyüme boyunca ters U-biçimli gelir eşitsizliğinin olduğu yönündedir. Ekonomik büyüme sürecindeki ters U-biçimli gelir eşitsizliği Kuznets eğrisi olarak bilinmektedir. Finansal gelişmenin ekonomik büyümedeki rolü de Finansal Kuznets eğrisi olarak adlandırılır. Finansal gelişme de ekonomik büyümede olduğu gibi finansal gelişimin ilk aşamasında gelir eşitsizliğini arttırmakta, belirli bir süre sonra da eşitsizliğin azaldığına işaret etmektedir. 1990 yılında Greenwood ve Jovanovic (GJ), Kuznets (1955) tarafından ileri sürülen ekonomik büyümenin ilk evrelerinin yaşandığı dönemde gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığı ancak

ekonomik büyümenin zaman içinde artmaya devam ettikçe belirli bir noktadan sonra azaldığı yönünde ifade edilen Kuznets'in ters U'su, finansal gelişme-gelir dağılımı eşitsizliğine uyarlanmıştır (Greenwood & Jovanovich, 1990:1077). Böylece Kuznets'in ters U şeklinde ifade ettiği ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki literatürde Greenwood ve Jovanovic'in katkılarıyla Finansal Kuznets kavramı olarak ortaya konulmuştur.

Aslında Greenwood ve Jovanovic'in de dahil olduğu finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ilişkisini açıklayan üç ana teorik makale olduğu söylenebilir. Tabiki ilk çalışmayı yapması sebebiyle ve Greenwood ve Jovanovic (1990)'in çalışmaları ön plandadır. Diğer çalışmalar ise Banerjee ve Newman (Banerjee & Newman, 1993) ile Galor ve Zeira (Galor & Zeira, 1993) tarafından yapılmıştır. Bu iki çalışma, daha iyi gelişmiş finansal piyasaların gelir eşitsizliğinde bir azalmaya yol açacağını öngörürken, Greenwood ve Jovanovic finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında tersine çevrilmiş U-biçimli bir ilişki öngörmektedir. Diğer bir deyişle, toplumun yalnızca küçük bir kısmının fayda sağladığı finansal gelişimin ilk aşamalarında gelir eşitsizliği artar. Ancak, finansal ve ekonomik büyümenin belirli bir aşamasına ulaşıldıktan sonra finansal gelişme, gelir eşitsizliğini azaltmaya başlar. Finansal gelişmişlik ve gelir eşitsizliği konusunda bugüne kadar birçok ampirik ve teorik çalışma yapılmasına rağmen kavramların arasındaki ilişki oldukça tartışmalı sonuçlar elde edilmesini sağlamıştır. Çalışmaların çoğunda Kuznets'in ters U biçimli eğrisine dayanan sonuçlar elde edilmiştir.

Yoksulluğun ve gelir eşitsizliğinin azaltılması ister gelişmiş isterse az gelişmiş olsun tüm ekonomiler için bir endişe kaynağıdır. 20. yüzyılın ikinci yarısının sonuna doğru yükselen küresel gelir eşitsizliği, eşitsizliği ölçen Gini katsayı istatistikleri ve bazı akademik çalışmaların ortaya koyduğu kanıtlar ile belgelenmeye çalışılmıştır. Gelir eşitsizliğinin nedenlerini ve sonuçlarını araştırmak karşılaştırılabilir veriler gerektirir (Solt, 2009). Örneğin Cornia (2005) 1950-1995 yılları arasında dünyada 73 ülkeden 48'inin artan eşitsizlikle karşı karşıya olduğunu, 16'sının ise durgun kaldığını ve sadece dokuz ülkede eşitsizlikte bir azalma meydana geldiğini belirtmiştir.

Dünyada çoğu ülkenin 1980 yılı itibarıyla serbest piyasa ekonomisini tam anlamıyla benimsemesi ve bunu destekleyici ekonomik politikaları ekonomik büyüme oranlarını yüksek seviyelere çıkarmıştır. Ancak bu yüksek büyüme oranlarına rağmen gelir adaletinde gereken eşitlik sağlanamamıştır (Mukhopadhava, Shantakumar & Rao, 2013:1). Zaten ekonomik büyüme kavramı toplumsal yapıyı derinden etkileyebilecek olan gelir dağılımının adaletli olmasına bakmaz. Gelir dağılımında eşitlik ve diğer toplumsal yapıdaki değerleri kapsayan kavram ekonomik büyüme yerine ekonomik kalkınma kavramıdır. İkinci dünya savaşının bitmesiyle iktisadi anlamda kalkınma ve büyüme tutkusu refah toplumu düşlerini ve teknolojiye karşı duyulan istekleri artırmıştır.

Böylece politika yapıcılar, bilim adamları ve toplumun tüm kesimlerinin temel inancı ekonomik büyüme üzerine kurulmuştur. Savaştan sonra 1970’li yıllara gelindiğinde tüm dünyayı sarsan ekonomik bunalım bu inançların sarsılmasına neden olmuştur (Bilge, 1985:9). Ekonomilerin özelliklerine göre büyüme ve refah artışı gelir dağılımının uluslararası alanda ülkelere göre farklı olmasının nedenleri arasındadır.

Türkiye’de 1980 yılından sonra dünyadaki diğer ülkeler gibi serbest piyasa ekonomisini benimsemiştir. Liberal devlet anlayışı sosyal refah devleti anlayışında zayıflama, gelir eşitsizliği ve yoksullukla mücadeledeki konuların gündemin son sıralarında yer almasına neden olmuştur. Liberal devlet anlayışı, bölüşümde meydana gelen sorunların ekonomik gelişme süreci kendiliğinden çözüleceğini varsaymaktadır. Günümüzde gelir eşitsizliği ve yoksulluk sorunu tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de toplumsal barışı tehdit eden ve acil çözüm bekleyen sorunlar arasındadır (Çalışkan, 2010:91).

Bu çalışmanın amacı Finansal Kuznets eğrisinin Türkiye’de geçerliliğinin araştırılmasıdır. Bu kapsamda çalışmada Türkiye’nin 1980-2018 dönemi için finansal gelişimin gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisi ARDL sınır ile araştırılmıştır. Çalışma giriş ve sonuç dahil dört bölümden oluşmaktadır. Literatür özetlerinin sunulduğu ikinci bölümden sonra üçüncü bölümde çalışmada kullanılan veri seti, yöntem ve analize ilişkin bulgular yer almaktadır. Son olarak sonuç bölümünde analizden elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak genel bir değerlendirme yapılacaktır.

2. Literatür

Finansal gelişme, gelir eşitsizliğini çeşitli kanallardan etkileyebilir. Bugüne kadar yapılan araştırmalar finans sektörü gelişimi ve eşitsizlik arasında önemli bir ters nedenselliğin olduğuna işaret etmiştir. Finansal gelişme ve gelir eşitsizliği ile ilgili yapılmış çalışmalardan bazıları ülkeler arası grupları ele alırken geniş bir literatür de tek ülke analizine odaklanmaktadır. Bu yapılan çalışmada tek ülke (Türkiye) analizine yönelik bir çalışmadır. Bu nedenle literatür taramasının büyük bir kısmı tek ülke için yapılan çalışmaları kapsamaktadır. Bu çalışmaların çoğunda yöntem olarak da ARDL yöntemi tercih edildiği görülmektedir. Çoklu ülke analizlerinin genelinde ise panel veri analizleri kullanılmıştır. Yapılmış olan çalışmalarda kullanılan metotlar, zaman aralığı, ülke ve ülke grupları farklılık arz etmektedir. Türkiye için Destek ve diğerleri (2017), Koçak ve Uzay (2019), Pata (2020), yine Destek ve diğerleri (2020), Çetin ve diğerleri (2021) ile Kuşcuoğlu ve Çiçek (2021) Türkiye’de finansal gelişme ve gelir eşitsizliği konusunda çalışmalar yapmışlardır. Türkiye için yapılmış olan bu çalışmalar yapılan bu çalışma ile uyumlu bir sonuç olduğunu ortaya koymuştur.

Ayrıca konu ile ilgili bazı ülke grupları için yapılan çalışmalarda Türkiye de yer almaktadır. Örneğin, Nikoloski (2013) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri (77 ülke), Jauch ve Watzka (2016) 138 ülkeyi, Ağır ve diğerleri (2020) E7 ülkelerini inceledikleri çalışmalarda Türkiye için finansal gelişme ve gelir eşitsizliği konusuna değinmişlerdir.

Finansal gelişme ve gelir eşitsizliği konusuna ilk resmileştirilmiş şekli veren literatürdeki ilk çalışma Greenwood ve Jovanovic (1990) hipotezidir. Diğer bir ifade ile finansal gelişimin ilk aşamasında gelir eşitsizliğinin arttığını, finansal gelişmedeki büyümeyle birlikte gelir eşitsizliğinin ilerleyen süreçlerde yavaşladığını ve düştüğünü ileri süren Finansal Kuznets eğrisi olarak da bilinen ters U şeklinde Greenwood ve Jovanovic (GJ) hipotezidir.

Liang (2006) Çin'e ait 1986-2000 dönemi verilerinden; kentsel Gini endeksi, finansal sektörün GSYİH içindeki payı, toplam kredilerin brüt sabit sermaye oluşumun oranı, özel sektöre tahsis edilen kredilerin payı, kentsel kişi başına harcanabilir gelir, eğitim gelişimi, kentsel kayıtlı işsizlik oranı, kamuya ait kentsel birimlerdeki istihdamın toplam kentsel istihdama oranı, ihracat ve ithalat toplamının GSYİH'ye oranı olarak ölçülen açıklık değişkenini kullanarak genelleştirilmiş moment yöntemiyle (GMM) finansal gelişme ile kentsel gelir eşitsizliğinin ilişkisini araştırmıştır. Çin'in finansal gelişmesinin, kentsel gelir eşitsizliğinin azaltılmasına önemli ölçüde yardımcı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Elde ettiği sonucun ters U-biçimli bir ilişki olan Greenwood ve Jovanovic (GJ) hipotezinin finans ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi sağlamadığını belirtmiştir.

Law ve Tan (2009) 1980-2000 dönemine ait Malezya'da gelir eşitsizliğini etkilemede finansal gelişmenin rolünü incelemişlerdir. Veri seti olarak Malezya'ya ait özel sektör kredilerini ve borsa kapitalizasyonlarını ARDL sınır testi ile analiz etmişlerdir. Finansal gelişme Malezya'daki gelir eşitsizliğini azaltmada hayati önem taşıdığını ifade ederek finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde olumlu etkisini bulmuşlardır.

Ang (2010), Hindistan'da 1951-2004 yıllarını kapsayan dönem için finansal gelişme ve finansal sektör reformlarının gelir eşitsizliğini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Veri olarak Gini katsayısı, finansal gelişme, ekonomik büyüme, enflasyon, ticaret ve finansal serbestleşmeyi ARDL yöntemiyle analiz etmiştir. Eş-bütünleşmenin var olmasına rağmen Finansal Kuznets Eğrisinin (FKE) olmadığını ifade etmiştir. Finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azaltmaya yardımcı olurken finansal serbestleşmenin onu daha da kötüleştirdiğini belirtmiştir.

Shahbaz ve Islam (2011), Pakistan için 1971-2005 dönemini kapsayan finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi diğer bir ifadeyle GJ hipotezinin geçerli olup

olmadığını incelemişlerdir. Yöntem olarak ARDL'yi kullanmışlar ve finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azaltırken, finansal istikrarsızlığın şiddetlendirdiğini ifade etmişlerdir. Eş bütünleşmenin var olduğunu ama GJ hipotezinin (FKE'nin) Pakistan için geçerli olmadığını sonucuna ulaşmışlardır.

Wahid ve diğerleri (2012) Bangladeş'in 1985-2006 dönemi için finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ARDL yöntemi ile inlemişlerdir. Veri seti olarak Gini katsayısı, finansal gelişme, ekonomik büyüme, enflasyon, ticaret ve sosyal sektör harcamalarını tercih etmişlerdir. Finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini artırdığını ifade ederek FKE'nin geçerli olmadığını ve eş bütünleşmenin olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Tiwari ve diğerleri (2013) finansal gelişmenin Hindistan'daki kırsal-kentsel gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini 1965'ten 2008'e kadar olan Gini katsayısı, finansal gelişme, ekonomik büyüme, enflasyon ve ticaret yıllık verilerini ARDL metodu kullanarak araştırmışlardır. Sonuçlar eş bütünleşmenin varlığına işaret etse de FKE'nin geçerli olmadığını göstermiştir. Hindistan için finansal gelişme, ekonomik büyüme ve tüketici fiyatları uzun vadede kırsal-kentsel gelir eşitsizliğini artırmakta olduğunu ifade etmişlerdir.

Shahbaz ve diğerleri (2015) İran örneğinde 1965-2011 dönemi için finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bunun içinde yöntem olarak ARDL ve VECM Granger nedensellik testini İran'ın Gini katsayısı, finansal gelişme, ekonomik büyüme ve küreselleşme verilerine uygulamışlardır. İran özelinde finansal gelişme, gelir eşitsizliğini azaltmaktadır ve GJ hipotezinin yanı sıra İran'ın küreselleşme ve gelir eşitsizliği arasında ters U-biçimli bir ilişki bulmuşlardır.

Satti ve diğerleri (2015) Kazakistan ekonomisi için Finansal Kuznets Eğrisinin (GJ hipotezi) var olup olmadığı ile ilgili çalışmalarında 1991-2011 dönemini kapsayan üç aylık verileri kullanarak ARDL, Bayer ve Hank eş bütünleşme testini, Kazakistan'ın Gini katsayısı, finansal gelişme, ekonomik büyüme, enflasyon ve ticaret verilerine uygulamışlardır. Sonuç olarak eş-bütünleşmenin var olduğunu GJ hipotezinin doğrulanmadığını ve finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında U-şekilli bir ilişkinin var olduğunu ifade etmişlerdir.

Destek ve diğerleri (2017) Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerliliğini Türkiye'nin 1977-2013 dönemi için incelemişlerdir. Veri seti olarak reel GSYİH (ekonomik büyüme)'yi, Gini katsayısını, finansal gelişmeyi, enflasyon ve kamu harcamalarını kullanmışlardır. Yöntem olarak ARDL ve VECM Granger nedensellik testini uygulamışlardır. Reel GSYİH, finansal gelişim, kamu harcamaları, enflasyon oranı ve Gini katsayısının eşbütünleşik olduğu ve ters-U şeklindeki FKE hipotezinin desteklendiği sonucuna ulaşmışlardır.

Doğan (2018) Arjantin'in 1974-2014 dönemine ait FKE hipotezi varlığını araştırmıştır. Veri olarak gelir dağılımı için Gini endeksi, finansal gelişme ve karesi ile ekonomik büyümeyi kullanmıştır. Metod olarak DOLS analizi ve eş-bütünleşme için Maki yaklaşımını seçmiştir. Finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında U-biçimli bir ilişki olduğunu, Arjantin'de uzun vadeli analizler neticesinde finansal gelişmenin önce gelir eşitsizliğini azalttığı, daha sonra artırdığını FKE hipotezinin Arjantin için geçerli olmadığını belirtmiştir.

Koçak ve Uzay (2019) Türkiye'de 1980-2013 dönemi için finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerindeki doğrusal ve doğrusal olmayan etkisini incelemiştir. Ampirik analiz için Maki eşbütünleşme testi, Stock ve Watson dinamik sıradan en küçük kareler (DOLS) ile tamamen değiştirilmiş en küçük kareler (FM-OLS) regresyon analiz yöntemi kullanmışlardır. Açıklayıcı değişken olarak gelir eşitsizliği, bankaların mevduat varlıkları, finansal sistemin toplam mevduatı, geniş para arzı, özel sektör yurtiçi kredileri, finansal gelişim endeksini; kontrol değişkeni olarak ise ekonomik büyümeyi, ticarete açıklık, sanayileşme ve enflasyonu seçmişlerdir. Doğrusal ilişkide finansal gelişmenin gelir eşitsizliği üzerinde hafifletici bir etkisinin olduğunu, doğrusal olmayan ilişkide ise finansal gelişmenin önce gelir eşitsizliğini artırdığını, ancak finansal gelişme belirli bir düzeye ulaştıktan sonra bu etkinin tersine döndüğünü ve finansal gelişmenin gelir eşitsizliğini azalttığını göstermiştir. Çalışmanın netice itibarıyla GJ hipotezini desteklediği belirtilmiştir.

Pata (2020) Türkiye için Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğunu ifade ettiği araştırmasında, 1987-2016 dönemini kapsayan Gini endeksi, özel sektöre bankalar tarafından sağlanan yerel ve toplam kredilerin GSYİH içindeki payı, enflasyon oranı, kişi başına düşen gayrisafi sabit sermaye stoku ve kentleşme yıllık verilerini Bayer-Hanck birleşik eş-bütünleşme testi, kanonik eş-bütünleşme regresyonu (CCR) ve tam değiştirilmiş en küçük kareler (FMOLS) tahmincileri ile incelemiştir. Sonuç olarak eş-bütünleşme ilişkisinin bulunduğunu ve uzun dönemde Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğunu belirlemiştir.

Destek ve diğerleri (2020) Greenwood-Jovanovic hipotezinin Türkiye'de 1990-2015 dönemi için geçerliliğini incelemiştir. Gini katsayısı, finansal gelişme (genel finansal gelişme endeksi, bankacılık sektörü gelişme endeksi, hisse senedi piyasası gelişme endeksi ve tahvil piyasası gelişme endeksi), enflasyon, ekonomik büyüme ve devlet harcamaları değişkenlerini ARDL yöntemi ile analiz etmişlerdir. Sonuç olarak Türkiye için elde edilen veriler ile eş-bütünleşme ilişkisinin ve FKE'nin varlığına işaret ettiğini belirtmişlerdir.

Çetin ve diğerleri (2021) yaptıkları çalışmada Türkiye için teknolojik yenilik ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi FKE hipotezi açısından analiz etmişlerdir. 1987 ile 2018 yılına kadar olan zaman serisi verilerini kullanmışlardır. Değişken olarak Gini endeksi, ekonomik büyüme, teknolojik yenilik, finansal sektör tarafından sağlanan yurtiçi krediler ve finansal gelişmenin kriteri olarak geniş para verilerini tercih etmişlerdir. Değişkenler arasındaki ilişkileri analiz etmek için Hatemi-J eş-bütünleşme, ARDL sınır testi ve VECM Granger nedensellik yöntemi ile uzun dönemli parametreleri tahmin etmek için ise DOLS, FMOLS ve CCR yaklaşımlarını kullanmışlardır. Sonuç olarak Finansal Kuznets Eğrisinin uzun vadede Türkiye ekonomisi için geçerli olduğunu ortaya koymuşlardır.

Kuşcuoğlu ve Çiçek (2021) Türkiye’de 1987-2017 dönemi için finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki FKE hipotezinin geçerliliği test ederek araştırmışlardır. Değişken olarak kamunun nihai tüketim harcamaları, modern sektör payı, enflasyon ve beşerî sermayeyi ele almışlardır. Yöntem olarak ARDL Sınır Testi yaklaşımını kullanmışlardır. Sonuç olarak FKE Hipotezi Türkiye’de geçerlidir yani finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında ters U şeklinde bir ilişkinin var olduğunu belirtmişlerdir.

Tek ülke ile yapılan çalışmalardan sonra ülke grupları için yapılan birkaç çalışmadan da bahsetmek gerekir. Nikoloski (2013) finansal gelişme ile gelir eşitsizliği arasında doğrusal ve doğrusal olmayan ilişkiyi araştırmıştır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ait 1962–2006 dönemine ait seçilmiş gelir eşitsizliği veri seti (Gini endeksi, özel sektöre kredileri, kişi başına GSYİH, kamu harcamaları, enflasyon, sanayi katma değeri, demokrasi politikası ve modern sektör verileri) için panel veri analiz yöntemlerinden sistem genelleştirilmiş momentler yöntemini (GMM) kullanmıştır. Finans sektörünün gelişimi ile gelir eşitsizlik arasında Kuznets’in ters U-eğrisi ilişkisinin varlığına dair sağlam ampirik kanıtlar bulmuştur.

Jauch ve Watzka (2016) 1960–2008 yılları arasında 138 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke için finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Analizlerinde havuzlanmış en küçük kareler yöntemi, GMM ve sabit etkiler modeli kullanmışlardır. Veri seti olarak brüt ve net Gini endeksi, kişi başına GSYİH, finansal gelişme, enflasyon, tarım sektörünün katma değeri, toplam harcamalarda kamunun payı, finansmana erişim ve etnik fraksiyonelleşme (ELF) endeksini almışlardır. Sonuç olarak da finansal gelişme gelir eşitsizliğini artırmakta buna ilave olarak ise enflasyonun, hükümet harcamalarının ve tarımın gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Hepsağ (2017) 1961-2015 döneminde G-7 ülkelerinin yıllık verilerini ARDL sınır testi dinamik en küçük kareler (DOLS) yöntemi ve Shin eş-bütünleme testini kullanmıştır. Değişken olarak Gini katsayısını, özel sektör kredilerinin GSYİH değişkenine oranını olarak ifade edilen finansal gelişme değişkenini ve karesini, kişi başı reel büyüme oranı ve karesini seçmiştir. ABD, İtalya ve Kanada da Finansal Kuznets Eğrisi hipotezinin geçerli olduğunu belirlemiştir.

Ağır ve diğerleri (2020) 1988-2016 zaman aralığında Türkiye'nin de içinde bulunduğu E7 ülkelerinin (Hindistan veri yetersizliğinden analize dahil edilmemiştir) logaritmik Gini katsayısı, finansal gelişme endeksi ve karesi ile kişi başına düşen GSYİH yıllık verileri aracılığıyla FKE yaklaşımı çerçevesinde finansal gelişme endeksi ile gelir eşitsizliği ilişkisini Westerlund panel eş-bütünleşme testi ve Augmented Mean Group Estimator (AMG) yöntemi kullanarak incelemiştir. Brezilya, Meksika ve Türkiye'de finansal gelişme endeksi ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki, Çin, Endonezya ve Rusya'da pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Rusya haricindeki diğer beş ülkede eş-bütünleşme katsayısı anlamlı çıkmıştır. Bu söz konusu beş ülke grubunda ters-U ilişkisinin geçerli olmadığı ortaya konulmuştur.

3. Veri, Metodoloji ve Ekonometrik Analiz

Finansal Kuznets Eğrisinin 1980-2018 dönemi için Türkiye'de geçerli olup olmadığının araştırılmasına yönelik olarak yapılan bu çalışmada bir bağımlı, üç bağımsız değişken kullanılmıştır. Çalışmada bağımlı değişken olarak gelir dağılımı eşitsizliğini temsilen Gini katsayısı kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerden finansal gelişimi temsilen finansal gelişim endeksi (FDI) ve finansal gelişim endeksinin karesi kullanılmıştır. Kontrol değişkeni olarak ekonomik büyümeyi temsilen 2010 sabit fiyatlarıyla dolar cinsinden kişi başına düşen reel GSYİH tercih edilmiştir. Çalışmadaki değişkenlerin doğal logaritmaları alınmıştır. Çalışmanın modeli denklem (1)'de şu şekildedir:

$$\ln gini = \alpha_0 + \beta_1(\ln fdi)_t + \beta_2(\ln fdi^2)_t + \beta_3(\ln gdp)_t + \mu_t \quad (1)$$

Değişkenler için kullanılan harf sembollerinden, (*lngini*) gelir eşitsizliğini, (*lnfdi*) finansal gelişmeyi, (*lnfdi²*), finansal gelişmenin karesini ve (*lngdp*) ise ekonomik büyümeyi göstermektedir. Çalışmada kullanılan verilerden finansal gelişim endeksi OECD veri tabanından, büyüme verisi Dünya Bankası veri tabanından ve 1980-2005 dönemi Gini katsayısı verilerine Dumlu ve Aydın (2008) tarafından "Ekonometrik Modellerle Gini Katsayısının Tahmini" başlıklı çalışmadan 2006-2018 dönemi verileri ise TÜİK veri tabanından sağlanmıştır. Analizler E-Views 10.0 paket programı yardımıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada Türkiye’de Finansal Kuznets Eğrisinin geçerli olup olmadığını araştırmak için öncelikle değişkenlerin durağanlıkları sonrasında uzun dönem ilişkisi incelenecektir. Durağanlık için birim kök testlerinden ADF (Augmented Dickey Fuller) birim kök testi uzun dönem eş-bütünleşme ilişkisi için Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen ARDL sınır testi kullanılmıştır. Bu kapsamda tablo 1 durağanlığın araştırılması için yapılan ADF birim kök testi sonucu sunulmuştur.

Tablo 1. Birim Kök Testi Sonucu

Değişkenler	Sabit		Sabit ve Trend	
	t- İstatistiği	Olasılık	t- İstatistiği	Olasılık
Lngini	-1.6111	0.4670	-3.3044	0.0809
Lnfdı	-1.5096	0.5180	-2.3250	0.4105
lnfdı ²	-0.3897	0.9009	-3.3071	0.0804
Lngdp	-0.7571	0.8196	-2.1112	0.5233
Δlngini	-6.4740	0.0000*	-6.7197	0.0000*
Δlnfdı	-5.0074	0.0002*	-4.8932	0.0018*
Δlnfdı ²	-7.6170	0.0000*	-7.5372	0.0000*
Δlngdp	-6.1454	0.0000*	-6.0786	0.0001*

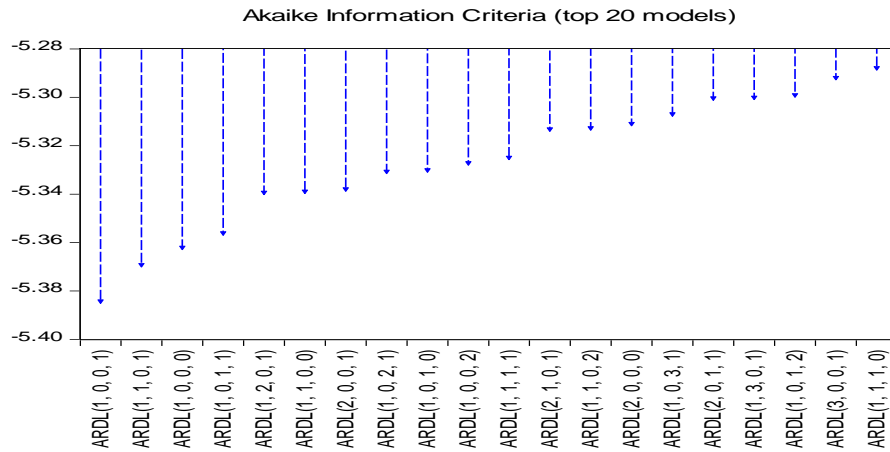
*%5 düzeyinde anlamlılığı belirtmektedir.

ADF birim kök testi sonuçlarının yer aldığı tablo 1’e tüm değişkenlerin birinci farkları alındıktan sonra durağanlaştıkları görülmektedir. Birim kök testi sonrası değişkenlerin uzun dönemli ilişkilerinin tespitine yönelik ARDL sınır testi yapılmaktadır. Bu testin kullanılmasında; farklı düzeylerden bütünleşik seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin incelenmesine imkân tanınması, otokorelasyon ve içsellik sorunlarına karşı tutarlı sonuçlar vermesi ve değişkenler arasındaki kısa dönem uyarlanma süreci ile uzun dönemli ilişkiyi ayırıştırabilmesi etkili olmuştur (Pesaran ve Shin, 1997). Denklem 1’in ARDL versiyonu şu şekildedir;

$$\begin{aligned}
 \Delta \ln gini &= \alpha_0 + \beta_1 (\ln gini)_{t-1} + \beta_2 (\ln fdi)_{(t-1)} + \beta_3 (\ln fdi^2)_{(t-1)} \\
 &+ \beta_4 (\ln gdp)_{(t-1)} + \sum_{i=1}^m \lambda_{1i} \Delta (\ln gini)_{(t-i)} \\
 &+ \sum_{i=1}^m \lambda_{2i} \Delta (\ln fdi)_{(t-i)} + \sum_{i=1}^m \lambda_{3i} \Delta (\ln fdi^2)_{(t-i)} \\
 &+ \sum_{i=1}^m \lambda_{4i} \Delta (\ln gdp)_{(t-i)} \\
 &+ \mu_t
 \end{aligned} \tag{2}$$

ARDL modelinde öncelikle Akaike (AIC) bilgi kriterine göre en küçük değeri sağlayan gecikme uzunluğu, modelin gecikme uzunluğu olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda aşağıda şekil 1’de AIC kriterine göre belirlenen modeller verilmiştir.

Şekil 1. Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Şekil 1’e göre gecikme uzunlukları belirlenmesinde en düşük gecikme değerini sağlayan ARDL (1,0,0,1) modeli için sınır testi sonucunda hesaplanan F istatistik değerleri tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. ARDL Sınır Testi Sonuçları

Tahmin Edilen Model	Optimal Gecikme Uzunluğu	F- İstatistiği
$GINIt=f(FDIt, FDI^2t, GDPt)$	(1,0,0,1)	6,4841

Kritik Değerler	I(0)	I(1)
%5	4,01	5,07
%10	3,47	4,45

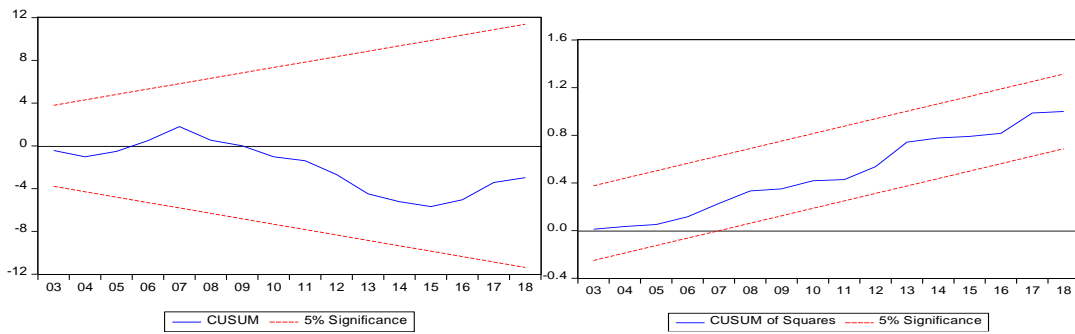
Tablo 2’de yer alan ARDL sınır testi sonucuna göre F istatistik değeri %5 anlamlılık düzeyinde üst sınır değerinin üzerinde olması değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisinin varlığına işaret etmektedir.

Tablo 3. Modelin Tanısal Test Sonuçları

Tanısal Testler	LM	(Olasılık)
Otokorelasyon testi	$X_{BG}^2=0.37$	(0.68)
Değişen varyans	$X_{ARCH}^2=0.18$	(0.98)
Model kurma hatası	$X_{Ramsey}^2=0.29$	(0.76)
Normallik testi	$X_{JB}^2=4,99$	(0,08)

Modele ait tanısal test sonuçları tablo 3’te görülmektedir. Buna göre modelde hata terimlerinin korelasyonlu olmadığı, hata terimlerinin varyansının sabit olduğu, model kurma hatasının olmadığı ve hata teriminin normal dağıldığı görülmektedir. Çalışmada tahmin edilen değişkenlerin istikrarlılığını araştırmak için Brown, Durbin ve Evans (1975) tarafından geliştirilen CUSUM ve CUSUMQ testleri yapılmış ve test sonuçları Şekil 2’de gösterilmiştir.

Şekil 2. CUSUM ve CUSUMQ Grafikleri

Şekil 2 incelendiğinde hata terimlerinin kritik sınırların içerisinde olduğu görülmektedir. Bu ise incelenen dönemde katsayıların istikrarlı olduğunu anlamına gelmektedir. Çalışmada ARDL (1,0,0,1) olarak belirlenmiş modele ait kısa ve uzun dönem katsayıları tablo 4’te sunulmaktadır.

Tablo 4. Kısa ve Uzun Dönem Katsayıları

Değişkenler	Katsayı	t- İstatistiği	Olasılık
Uzun Dönem			
C	1.0780	0.4891	0.0374
lnfdı	0.0370	-1.7422	0.0954
lnfdı ²	-0.0119	-2.7087	0.0106
lngdp	-0.0379	-15.3286	0.0000
Kısa Dönem			
D(lngdp(-1))	-0.0265	-3.3306	0.0030
ECM(-1)	-0.5555	-4.0205	0.0003

Tablo 4’teki uzun dönem katsayıları incelendiğinde finansal gelişim %10 anlamlılık düzeyinde diğerleri %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Finansal gelişim endeksi katsayısının pozitif ve finansal gelişim endeksinin karesi katsayısının ise negatif olması Türkiye’de uzun dönemde Finansal Kuznets Eğrisinin geçerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca analize kontrol değişkeni olarak eklen GSYİH değişkeni uzun dönemde gelir eşitsizliğini azaltıcı etkide bulunmaktadır. Kısa dönem sonuçları incelendiğinde uzun dönemde olduğu gibi kısa dönemde GSYİH değişkeni gelir eşitsizliğini olumlu yönde etkilemektedir. Hata düzeltme terimini ifade eden ECM (-1) istatistiksel olarak anlamlı ve katsayı değeri 0 ile -1 arasında yer almaktadır. Bu sonuç modelin hata düzeltme modelinin çalıştığını göstermekte ve kısa dönemde meydana gelecek dengesizliklerin uzun dönemde giderileceğine işaret etmektedir.

4. Sonuç

Yıllardır ve özellikle İkinci Dünya savaşından sonra ülkeler ve ekonomistler, iktisadi kalkınma ve onun kapsadığı ekonomik büyümenin tek başına eşitsizlik ve yoksulluk sorunlarını çözmek için yeterli olacağına inanmaktaydılar. Kuznets’in (1955)

ekonomik büyümenin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini değerlendirdiği çalışmayı yapmasıyla bu tezin geçerliliği tartışma konusu olmuştur. Kuznets'e göre bir ekonomide gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasında sıkı bir ilişki vardır. Ülkede gelir arttıkça eşitsizlik önce artmakta ve sonrasında ise azalmaktadır. Bu durum Kuznets'in ters U yasası olarak bilinmektedir. Kuznets'ten sonra ters U eğrisine 1990 yılında Greenwood ve Jovanovic yeni bir yaklaşım eklemiştir. Bu yaklaşımda finansal gelişmenin ekonomik büyümedeki rolü incelenmiştir. İnceleme neticesinden finansal gelişme-gelir eşitsizliği ilişkisinin ters U şeklinde olduğu kanıtlanmaya çalışılarak Finansal Kuznets Eğrisi versiyonu ortaya çıkmıştır. FKE aynı zamanda Greenwood ve Jovanovic (GJ) hipotezi olarak da literatürde kabul görmektedir.

Finansal gelişim ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar tartışmalı sonuçlar oluşmasına neden olmuştur. Finansal sektördeki gelişmelerin gelir eşitsizliği üzerinde üç etkisi olabilir. İlk olarak finansal gelişim ve gelir eşitsizliği arasında negatif ve doğrusal bir ilişki. İkinci olarak Greenwood ve Jovanovic (1990) tarafından ileri sürülen finansal gelişim ile gelir eşitsizlik arasında ters bir U-eğrisi (FKE) ilişkisi. Üçüncü olarak ise kavramlar arasında pozitif ve doğrusal bir ilişki. Bugüne kadar yapılan ampirik çalışmalar bu üç sonucun elde edildiğine işaret etmektedir. Ampirik çalışmalar neticesinde ortaya çıkan sonuçlar finansal gelişim ile gelir eşitsizliği arasında ilişkilerin kısa, orta ve uzun vadeli; tek ülke veya ülke gruplarının ele alındığı zaman ve ülke analizine göre de farklı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu çalışmada finansal gelişme ve gelir eşitsizliği arasında tek ülke (Türkiye) ve uzun dönemli bir ilişkiyi kapsamaktadır.

Çalışmada Finansal Kuznets Eğrisinin Türkiye'de varlığını sorgulamaya yönelik olarak finansal gelişme ile gelir eşitsizliği ilişkisi incelenmiştir. Bu çerçevede Türkiye'nin 1980-2018 dönemi için ilgili değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin varlığı ARDL sınır testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucuna göre değişkenlerin uzun dönemde eşbütünlük olduğu ve Türkiye'de Finansal Kuznets hipotezinin geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın sonucu Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalardan Destek ve diğerleri (2017), Koçak ve Uzay (2019), Pata (2020), Destek ve diğerleri (2020), Çetin ve diğerleri (2021) ile Kuşcuoğlu ve Çiçek (2021)'in çalışmalarını destekleyerek literatüre katkı sağlamıştır. Gelir eşitsizliği politika yapıcılar ve onların karşısında yer alan rakipleri için her zaman en popüler tartışma konuları arasında yer alan temel konulardan biridir. Türkiye için yapılan çalışmalarda da benzer sonuçların ortaya çıkması, "finansal gelişmenin ters-U şeklinde daha eşit bir gelir dağılımı sağlaması," hem politika yapıcıların eleştirilere cevap verme noktasında hem de Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesinde yer alan sosyal bir hukuk devleti olma ilkesi ile bağdaştığını göstermektedir. Ancak Türkiye için gelir eşitsizliğinde FKE ilişkisinin sağlanmasında tek

olgu finansal gelişme değildir. Finansal gelişme siyasal özgürlüğün ve sürdürülebilir makroekonomik bir sistemin sonucudur.

Kaynakça

Ağır, H., Türkmen, S., & Özbek, S. (2020). Finansal Kuznets Eğrisi Yaklaşımı Çerçevesinde Finansallaşma ve Gelir Eşitsizliği İlişkisi: E7 Ülkeleri Üzerine Ekonometrik Bir Tahmin. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 15(2), 71-84. 10.03.2020 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/beyder/issue/58428/833969> adresinden alındı.

Ang, J. (2010). Finance and Inequality: The Case of India. *Southern Economic Journal*, 76(3), 738-761. 15.03.2021 tarihinde <http://www.jstor.org/stable/27751495> adresinden alındı.

Banerjee, A., & Newman, A. (1993). Occupational Choice and the Process of Development. *Journal of Political Economy*, 101(2), 274-298.

Beck, T., Levine, R., & Loayza, N. (2000). Finance and the sources of growth. *Journal of Financial Economics*, 58(1-2), 261-300. doi:10.1016/S0304-405X(00)00072-6

Berthelemy, J. C., & Varoudakis, A. (1996). Models of Financial Development and Growth. N. Hermes, & R. Lensink içinde, *Financial Development and Economic Growth: Theory and experiences from developing countries* (s. 380). New York: Routledge.

Bilge, R. (1985). Ekonomi, teknoloji ve Çevre Sorunları. R. Bilge, C. Dura, M. Fisunoğlu, Z. Garipoğlu, & O. Uslu içinde, *Çevre ve Ekonomi* (s. 9-37). Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı.

Brown, R. L.; Durbin, J. ve Evans, J. M. (1975). "Techniques for Testing the Constancy of Regression Relationships Over Time", *Journal of the Royal Statistical Society: Series B (Methodological)*, 37(2):149–163.

Cornia, G. A. (2005). Inequality, Growth and Poverty: An Overview of Changes over the Last Two Decades. G. A. Cornia içinde, *Inequality, Growth, and Poverty in an Era of Liberalization and Globalization*. Oxford: Oxford University Press. doi:10.1093/0199271410.001.0001

Çalışkan, Ş. (2010). Türkiye'de Gelir Eşitsizliği ve Yoksulluk. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 59(2), 89–132.

Çetin, M., Demir, H., & Saygın, S. (2021). Financial Development, Technological Innovation and Income Inequality: Time Series Evidence from Turkey. *Social Indicators Research*. doi:10.1007/s11205-021-02641-7

Destek, M., Okumuş, İ., & Manga, M. (2017). Türkiye’de Finansal Gelişim ve Gelir Dağılımı İlişkisi: Finansal Kuznets Eğrisi. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 18(2), 153–165.

Destek, M., Sinha, A., & Sarkodie, S. (2020). The relationship between financial development and income inequality in Turkey. *Journal of Economic Structures*, 9(11), 1–14. doi:10.1186/s40008-020-0187-6

Doğan, B. (2018). The Financial Kuznets Curve: A Case Study of Argentina. *The Empirical Economics Letters*, 17(4), 527-536.

Dumlu, U. ve Aydın, Ö. (2008). “Ekonometrik Modellerle Türkiye İçin 2006 Yılı Gini Katsayısı Tahmini”. *Ege Akademik Bakış*.8(1), 373-393.

Galor, O., & Zeira, J. (2003). Income Distribution and Macroeconomics. *The Review of Economic Studies*, 60(1), 35–52. doi:10.2307/2297811

Greenwood, J., & Jovanovich, B. (1990). Financial Development, Growth and the Distribution of Income. *Journal of Political Economy*, 98(5), 1076–1107.

Hepsağ, A. (2017). Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi:G-7 Ülkeleri Örneği. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 7(2), 135-156.

Jauch, S., & Watzka, S. (2016). Financial development and income inequality: a panel data approach. *Empir Econ*, 51, 291–314. doi:10.1007/s00181-015-1008-x

Koçak, E., & Uzay, N. (2019). The effect of financial development on income inequality in Turkey: An estimate of the Greenwood-Jovanovic hypothesis. *Review of Economic Perspectives*, 19(4), 319–344. doi:10.2478/revecp-2019-0017

Kuşçuoğlu, Ş., & Çiçek, M. (2021). Financial Development and Income Inequality Relationship: Analyzing Financial Kuznets Curve with ARDL Boundary Test in Turkey. *International Journal of Scientific and Technological Research (Online)*, 7(1), 79-102. doi:10.7176/JSTR/7-01-07

Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1-28. 30.01.2021 tarihinde https://www.jstor.org/stable/1811581?seq=1#metadata_info_tab_contents adresinden alındı

Law, S., & Tan, H. (2009). The role of financial development on income inequality in Malaysia. *Journal of Economic Development*, 34(2), 134-168.

Liang, Z. (2006). Financial Development and Income Distribution: A System Gmm Panel Analysis With Application To Urban China. *Journal of Economic Development*, 31(2), 1-21.

Mukhopadhava, P., Shantakumar, G., & Rao, B. (2013). *Economic Growth and Income Inequality in China, India and Singapore*. New York: Routledge (Taylor & Francis Group). doi:10.4324 / 9781315094700

Nikoloski, Z. (2013). Financial Sector Development and Inequality: Is There A Financial Kuznets Curve? *Journal of International Development*, 25, 897–911. doi:10.1002/jid.2843

Pata, U. (2020). Finansal Gelişmenin Gelir Eşitsizliği Üzerindeki Etkileri: Finansal Kuznets Eğrisi Hipotezi Türkiye İçin Geçerli mi? *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(3), 809-828. doi:10.16951/atauniiibd.648695

Pesaran, M.H. ve Shin, Y. (1997). “An Autoregressive Distributed Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis”. Cambridge Working Papers in Economics, 9514.

Pesaran, M. H., Shin Y. ve Smith, R. J. (2001). “Bound Testing Approaches to the Analysis of Level Relationship”. *Journal of Applied Econometrics*, 16: 289–326.

Satti, S., Mahalik, M., Nanthakumar, L., & Shahbaz, M. (2015). Exploring the Linkages between Financial Development and Income Inequality: Does Financial Kuznets Curve Exist in Kazakhstan? *COMSATS Department of Management Sciences Working Paper Series 2015–002*, 1-32. 12.03.2021 tarihinde <https://lahore.comsats.edu.pk/ms/Files/MSDWP-002.pdf> adresinden alındı

Solt, F. (2009). Solt2016_pre.pdf, The Standardized World Income Inequality Database v1-v7, Harvard Dataverse, V20. <https://dataverse.harvard.edu/file.xhtml?persistentId=doi:10.7910/11992/VEZJZR&version=20.1>

Shahbaz , M., & Islam , F. (2011). Financial Development and Income Inequality in Pakistan: An Application of ARDL Approach. *Journal of Economic Development*. doi:10.35866/caujed.2011.36.1.003

Shahbaz, M., Loganathan, N., Tiwari, A. K., & Sherafatian-Jahromi, R. (2015). Financial Development and Income Inequality: Is There Any Financial Kuznets Curve in Iran? *Social Indicators Research*, 124(2), 357–382. doi:10.1007/s11205-014-0801-9.

Tiwari, A., Shahbaz, M., & Islam, F. (2013). Does financial development increase rural-urban income inequality?: Cointegration analysis in the case of Indian economy.

International Journal of Social Economics, 40(2), 151-168.
doi:10.1108/03068291311283616.

Wahid, A. N., Shahbaz, M., Shah, M., & Salahuddin, M. (2012). Does Financial Sector Development Increase Income Inequality? Some Econometric Evidence from Bangladesh. *Indian Economic*, 47(1), 89–107. 03 15, 2021 tarihinde <http://www.jstor.org/stable/41969719> adresinden alındı.

Worldbank. (2020). www.worldbank.org. 25.03.20210 tarihinde Key Terms Explained: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/financial-development> adresinden alındı.